
Cercetări arheologice de teren.

I. Câmpia Turzii (județul Cluj)

Sorin NEMETI
Florin-Gheorghe FODOREAN

Cuvinte cheie: repertoriu arheologic, cercetare arheologică de teren, tumul, Câmpia Turzii, cultura Coțofeni, preistorie.

Keywords: archaeological repertory, archaeological field survey, Câmpia Turzii, Coțofeni culture, prehistory.

Repertorierea siturilor arheologice din România este o prioritate azi, atât pentru relevanța științifică a rezultatelor obținute, cât, mai ales, pentru clarificarea listelor și documentelor oficiale care reglează gestiunea și protejarea patrimoniului arheologic național. Repertoriul arheologic național, plan de cercetare lansat de Al. Odobescu, dar și plan al colectivelor institutelor Academiei din deceniile trecute, este departe de a fi finalizat. Identificarea și repertorierea siturilor arheologice trebuie să fie un proces continuu, iar rezultatele trebuie comunicate nu doar instituțiilor care au ca misiune înregistrarea și protejarea siturilor arheologice, ci și comunității științifice.

Prin cercetările de teren pe teritoriul municipiului Câmpia Turzii, jud. Cluj, am putut stabili existența și localizarea mai multor situri arheologice, majoritatea menționate ca atare în bibliografia de specialitate. Pornind de la informații vechi, sumare și imprecise am încercat să clarificăm problemele legate de localizarea, caracterul sau chiar prezența acestora în arealul avut în vedere.

1. În apropierea izvorului *Elecfalva* (*Élecsfalva forrás*) se găsesc „fragmente ceramice groase”. Epocă nedeterminată. În lista monumentelor istorice (LMI) situl apare la nr. 197, cu codul Cj-I-s-B-06999 „Izvorul Elecfalva”, cu precizarea că ar fi vorba despre tumuli. De remarcat că niciunde în bibliografia de specialitate nu se menționează tumuli în apropierea izvorului Elecfalva, ci descoperirea de fragmente ceramice. Microtoponimul *Elecfalva* / *Élecsfalva* nu este menționat în zona Câmpia Turzii pe nici una dintre hărțile militare austriece consultate¹. Trebuie menționat faptul că Roska Márton înregistrează descoperirile de la *Élecsfalva* și *Füzes forrás* și sub vocea Sânmihaiul de Jos (*Alsószentmihályfalva*, azi Mihai Viteazu), cu aceeași referință – cartea lui Orbán Balasz din 1871. În concluzie, deja în prima jumătate a secolului XX, această informație era imprecisă și dificil de localizat topografic, oscilându-se între hotarele localităților Câmpia Turzii și Mihai Viteazu².

2. În jurul izvorului *Fizeș* (*Füzesforrás*, „Izvorul cu salcie”) sunt patru tumuli, din care, cu prilejul lucrărilor agricole, ies la iveală arme și alte obiecte. Situl apare în lista monumentelor istorice (LMI) la nr. 196 cu codul Cj-I-s-B-06998, Izvorul Fizeș. Toți acești tumuli sunt situați în zona Șarât, construiți pe grinduri, în locurile

1 Prima ridicare: 1763-1785, a doua ridicare: 1806-1869, a treia ridicare: 1869-1887.

2 Roska 1942, 28, nr. 108; 20-21, nr. 71; RepCluj 1992, 116, nr. 1.

mai înalte ale luncii Arieșului. Dintre aceștia, prin anii 1975-1976, au mai putut fi identificați trei:

- a. cel cercetat în 1967 (*Gâlmea de pe șes*), identificat pe teren;
- b. altul se afla la circa 350-400 m vest de gară (cercetat în 1953, actualmente distrus);
- c. al treilea se afla în apropierea albiei actuale a pârâului Racoșa, în spatele porții nr. 3 a Combinatului Mechel (fost Industria Sârmei Câmpia Turzii), la circa 400 m depărtare de șosea (nu mai poate fi localizat pe teren)³.

Doi dintre tumulii menționați fără informații suplimentare la punctul 2 în Repertoriul Arheologic al județului Cluj sunt tratați în aceeași lucrare la punctul 3.

(2a) Un tumul situat la cca. 1 km SSV de gară, numit *Gâlmea de pe șes*, având 50 m în diametru, a fost cercetat parțial în anul 1967 de către I. Ferenczi (MNIT Cluj-Napoca) și Magda Jude (Muzeul de Istorie Turda). Tumulul are diametrul de circa 50 m și o înălțime de 2 m. În centrul gropii, într-o cameră funerară amenajată cu bârne de lemn (1,90 x 1m), la - 2,60 m de la nivelul actual de călcare a fost găsit un schelet uman, așezat pe spate, în poziție chircită, orientat SV - NE, fără inventar. Mormântul a fost datat în jurul anului 1800 î. Hr. și atribuit purtătorilor mormintelor tumulare și al înmormântărilor cu ocră⁴.

Am putut identifica pe teren acest tumul, de aceea vom prezenta în continuare câteva observații cartografice. Pe planul topografic fundamental, scara 1:5.000, cu nomenclatura L-34-60-B-d3-I, pe suprafața de la sud de bucla căii ferate, o cotă are valoare mai mare: 307 m. Exact în acest punct se află tumulul⁵. Distanța de la calea ferată spre sud până la tumul este de circa 250 m (**Fig. 1**). El se află la circa 200 m NNE față de stația de transformatoare (**Fig. 2**). Pe ortofotoplan, realizat în 2005, tumulul se observă perfect, ca o pată circulară. În imaginile Google Earth, același tumul se observă destul de clar, cu toate că rezoluția imaginii este slabă.

(2b) Lângă gară, cu ocazia unor lucrări la calea ferată, a fost excavat în 1953 un tumul (**Fig. 3**), ieșind la iveală materiale provenite de la morminte scitice de înhumație (schelete, fragmente de vase bitronconice, fără caneluri, cu pereții acoperiți cu slip metalic, străchini invazate, cești cu torți supraînălțate, un pumnal akinakes și un vârf de lance din fier). Pumnalul akinakes și vârful de lance s-au pierdut, vasele se află toate la Muzeul de Istorie Turda. Tumulul se afla cam la mijlocul unghiului de cale ferată Câmpia Turzii – Războieni și Câmpia Turzii – Turda⁶ (la circa 500 m de unghiul format de linia ferată)⁷.

(2c) Cel de-al treilea, localizat de autorii monografiei orașului Câmpia Turzii „în spatele porții nr. 3 a Combinatului Mechel, la circa 400 m depărtare de șosea”, este practic într-o zonă aflată actualmente în incinta Combinatului Mechel și nu mai poate fi reperat pe teren.

Tumulii din zona Șarât, în lumina informațiilor mai vechi și mai noi din bibliografia de specialitate, sunt situați într-o zonă relativ restrânsă din zona gării. În triunghiul format de linia de cale ferată Câmpia Turzii – Războieni și Câmpia Turzii – Turda, la circa 500 m de unghi, existau doi tumuli aplatizați distruși în 1953 de lucrările de terasament (din mantaua unuia provin înmormântările scitice). Azi zona este nivelată, o parte a fost folosită ca loc de depozitare de deșeuri industriale, iar în centrul triunghiului se află un garaj și o parcare pentru utilaje și camioane. Locul celor doi tumuli aplatizați (dintre care unul distrus în 1953 de lucrările de terasament) poate fi amplasat ipotetic în zona terasamentului de cale ferată (latura sudică a triunghiului). Doar tumulul cercetat parțial în 1967, *Gâlmea de pe șes*, este azi identificabil cu certitudine pe teren. Cel de-al treilea se află într-o zonă situată în incinta combinatului Mechel.

3. Conform informațiilor din bibliografia veche⁸, între Câmpia Turzii și Turda, spre vest de linia ferată Câmpia Turzii – Războieni, la aproximativ 1 km, pe terenul fostei proprietăți a doctorului Nicolae Betegh,

3 Orbán 1871, 124-125; Roska 1926-1927, 28, nr. 108; RepCluj 1992, 116-117, nr. 2; Câmpia Turzii 1994, 33.

4 Ferenczi, Jude mss; Ferenczi 1974, 127 sqq.; Popescu 1968, 681, nr. 35; Vasiliev 1976, 92; RepCluj 1992, 117-118, nr. 3; Câmpia Turzii 1994, 31-33.

5 Coordonate Stereo 70: tumul 1967, X=413966.5815 Y=560345.7093 (centrul cercului).

6 Coordonate Stereo 70 : tumulul distrus în 1953, X=414150.8229 Y=560569.9357 (centrul cercului).

7 Ferenczi 1966, 50, n. 26 - observație personală Ferenczi István, fără alte detalii; Popescu 1968, 681, nr. 35; Crișan 1974, 108, nr. 15; Vasiliev 1976, 92; Vasiliev 1979, 22, nr. 11; Vasiliev 1980, 35-36, 144, nr. 28 ; Vlása, Takács, Lazarovici 1985-1986, 60; RepCluj 1992, 117, nr. 3 ; Câmpia Turzii 1994, 34-35.

8 Horedt 1958.